

РЕЦЕНЗИЯ

за придобиване на ОНС „доктор“ по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, докторска програма: „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

Рецензент: проф. д.н. Божидар Виолинов Божинов, катедра „Финанси и кредит“, Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов, професор по научна специалност 05.02.05 „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“

Автор на дисертационния труд: докторант Теодор Людмилов Борисов (D010221244), редовна форма на обучение по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси) към катедра „Финанси и кредит“ в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Тема на дисертационния труд: „Финансов анализ на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт“

На основание чл. 71 и 73 от Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д.А. Ценов“ и Заповед № 571/01 юли 2025 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов съм определен за рецензент по процедура по защита на дисертационен труд на тема „Финансов анализ на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт“ с автор Теодор Людмилов Борисов, кандидатстващ за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8 „Икономика“, докторска програма: „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

Настоящата рецензия е изготвена съобразно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, свързания с него Правилник за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д.А. Ценов“.

Нормативните изисквания за дисертационния труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ са налични в чл. 27 на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и чл. 68 на Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д.А. Ценов“, според които:

(1) Дисертационният труд трябва да съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Дисертационният труд трябва да показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

(2) Дисертационният труд трябва да бъде представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено. Дисертационният труд трябва да съдържа: заглавна страница; съдържание, увод; изложение; заключение - резюме на получените резултати с декларация за оригиналност; библиография.

Чл. 72, т. 4 на Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д.А. Ценов“ предполага и изискването за покриване на минималните национални изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

Изходен пункт за рецензията са:

1. Дисертационен труд „Финансов анализ на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт“ в обем от 159 страници. Приемам общия обем като достатъчен за изясняване на авторската теза.

2. Списък с публикациите на кандидата по темата, включващ следните публикации:

1. Борисов, Т., (2021) **Републиканската пътна инфраструктура в България – специфики и регионални различия**, Годишен алманах научни изследвания на докторанти, том XIV, книга 17, АИ „Ценов“, стр. 697-709, Свищов, ISSN 1313-6542)
2. Борисов, Т., (2022) **Развитие на нисковъглеродния транспорт в Европа: данъчни облекчения и стимули за покупка**, Годишник, том СХХV, Стопанска академия „Д. А. Ценов“, АИ „Ценов“, Свищов, ISSN 0861-8054, стр. 122-135
3. Борисов, Т., (2023) **Фискалните инструменти - фактор за повишаване екологичността в сектор "Транспорт, складиране и пощи" в България**, Сборник доклади от научна конференция „Логистиката и обществените системи“, 16-17 март 2023 г., Издателски комплекс на НВУ „Васил Левски“, Велико Търново, ISSN 2738-8042, стр. 627-633

3. Списък с приноси, включващ 4 дефинирани приноса, а именно:

Първо. Въз основа на авторов анализ на транспортния сектор в България са изведени регионалните дисбаланси в развитието на пътната инфраструктура и потребността от целенасочени инвестиции за нейното модернизиране в съответствие с европейските стандарти. Изследвана е динамиката в структурата на автопарка и е изведена нарастваща тенденция към използването на нисковъглеродни транспортни средства.

Второ. Въз основа на авторов анализ на нормите, политиките и добрите европейски практики за индустриален преход към нисковъглероден транспорт е изведена необходимостта от внедряване на целенасочени и ефективни данъчни стимули и облекчения за стимулиране покупката на нисковъглеродни превозни средства в България.

Трето. Въз основа на авторово емпирично изследване на обществените нагласи са изведени финансовите акценти на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт. За целите на ускоряване на прехода към устойчив и екологичен транспорт е разработена авторова концепция за стратегическо разполагане на обществени зарядни станции на основата на транспортни коридори в България.

Четвърто. Въз основа на авторов анализ на приложените фискални политики са формулирани оптимизационни решения за финансово управление на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт като ключова стъпка към намаляване на въглеродните емисии и постигане на дългосрочна устойчивост в транспортния сектор – част от ангажимента на страната към екологичните и климатични цели на Европейския съюз.

4. Автореферат в обем 27 стр.

5. Справка за изпълнение на минималните национални изисквания и публикации по дисертационния труд, с посочени 3 публикации, позволяващи набирането на 30 точки по националните изисквания.

6. Списък на участията на докторанта в научни форуми, с посочени участия в 2 научни форума, а именно:

1. Участие в XIV Докторантска научна сесия, проведена в СА „Д. А. Ценов – Свищов, 2021 г.
2. Научна конференция „Логистиката и обществените системи“, 16-17 март 2023 г., проведена в НВУ „Васил Левски“, Велико Търново

Докторанта е представил материалите, които са формално изискуеми за кандидатстването за образователната и научна степен „доктор“.

В изпълнение на задълженията ми като рецензент представям следните констатации и заключения:

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационен труд **„Финансов анализ на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт“** в обем от 159 страници. Приемам общия обем като достатъчен за изясняване на авторската теза. Заглавието напълно отговаря на съдържанието на изследването.

Предметът на дисертацията е формулиран като **„възможностите за преход към нисковъглероден автомобилен транспорт в България“**.

За написването на дисертацията са използвани **66 литературни източника**, от които 27 са на английски и 39 на български език. Използваните източници са тематично свързани с разработваната тема и надлежно ползвани в дисертационния труд и по моя преценка са използвани коректно.

В структурно отношение дисертацията е изградена стройно и логично – три глави, въведение и заключение, и допълнителни приложения. Според мен структурата на дисертацията, балансът между частите, и най-вече тяхното съдържание ни представят докторантката като изключително съвестен изследовател.

Първа глава е озаглавена **„АНАЛИТИЧЕН ПРОФИЛ НА ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ“** и в нея е направен критичен преглед на достиженията в специализираната литература в областта на изследваната проблематика и е очертана ролята на финансовия анализ в решенията за развитието на транспорта. Извършена е оценка на Републиканската пътна мрежа на България и е анализирана обезпечеността с транспортни средства у нас.

Втора глава **„НИСКОВЪГЛЕРОДНАТА МОБИЛНОСТ - ПРЕДПОСТАВКА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР“** акцентира върху националните и наднационални политики и норми в транспортния сектор, като са представени и анализирани добри европейски практики за индустриален преход към нисковъглероден транспорт. Представена е методологична рамка за извършване на авторово анкетно проучване на предизвикателствата пред автомобилната индустрия в прехода към нисковъглеродна икономика.

Третата глава **„ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ ПРЕХОД КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДЕН ТРАНСПОРТ В БЪЛГАРИЯ“** представя извършеното от автора емпирично изследване на състоянието на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт. Представени са вижданията на автора за възможността за използване на фискалните инструменти като фактор за повишаване на екологичността в отрасъл „Транспорт, складиране и пощенски услуги“ у нас, и са предложени оптимизационни решения за финансовото управление на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт у нас.

Приемам структурата (и съответстващата ѝ логика на изследване) за напълно приложими към изследваната проблематика, а поднесените оценки и изводи - точни и коректно (личностни) формулирани.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Темата на изследването е дисертабилна, актуална и значима от теоретична и прак-

тическа гледна точка. Заглавието на дисертацията - „**Финансов анализ на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт**” отговоря напълно на съдържанието. За актуалността на тематиката авторът дава убедителни доказателства на с. 3-4, което ми позволява да потвърдя, че темата е оригинална и актуална.

Обект на изследване на дисертационния труд е нисковъглеродния транспорт. Предметът на изследване е фокусиран върху възможностите за преход към нисковъглероден автомобилен транспорт в България. *Обектът и предметът са формулирани правилно на с. 4-5.*

Основната изследователска теза е, че „*преходът към нисковъглероден автомобилен транспорт в България е адаптивен процес, свързан със социално-икономическите нагласи на населението, данъчната политика, въвеждането на финансови стимули и изграждането на подходяща инфраструктура за щадяща транспортна среда.*“ (с. 5).

1. Целта на изследването е: анализирането на практиките и перспективите в процеса на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт през призмата на финансовите аспекти. Правилно са разписани и съответстващите основни изследователски задачи (с. 5). Намирам целта и основните задачи за правилно формулирани и предоставящи достатъчно възможности за изводи и препоръки.

Основният изследователски подход, който е използван при провеждането на дисертационното изследване, е *системният подход*, който е съчетан с други изследователски методи и научни инструменти като: статистическо проучване, синтез, индукция, дедукция, литературен обзор, ретроспективен анализ на данни, графично моделиране, анкетно проучване и други. За обработка на данните и извеждането на аналитичните резултати са използвани следните софтуерни решения: Microsoft Excel и IBM SPSS Statistics, в частност възможностите за обработка и представяне на кръстосан анализ между първични данни. За илюстриране на резултатите и постигане на по-добра прегледност в изследването се включват таблици и графични изображения.

Описани са коректно ограничителните рамки (с. 6), а именно: във времевия период на изследването попадат официално оповестените статистически данни за транспортната мрежа в страната според класа на пътя за периода 2010-2020 г.; водените на отчет транспортни средства по вид и гориво към февруари 2017 г. - 2024 г. в България; емисиите на въглероден диоксид за периода 2007-2018 г.; продажбата на леки автомобили в държавите от ЕС средно за периода 2007-2020 г. Приложимостта на финансовия анализ се представя като част от процеса за вземане на решения, за бъдещото позициониране на нисковъглеродния транспорт в автомобилния сектор в България. Извън обхвата на изследването остава анализът на транспортните средства от обществения градски транспорт – влакове, автобуси, тролейбуси, трамваи, метро и други.

Източниците на анализираните данни са публични данни от Национален статистически институт, Европейска асоциация на производителите на автомобили (European Automobile Manufacturers' Association - ACEA), както и анкетно проучване сред физически и юридически лица.

Общото ми мнение относно дисертационния труд е, че автора ясно и точно е дефинирал своите виждания и идеи и в рамките на дисертацията е успял да аргументира и защити своите виждания. Направено е разграничение на достиженията на научната мисъл до този момент и авторовия принос по изследваната проблематика.

Представената дисертация е в обем 159 страници, структурирани в три взаимно свързани и надграждащи се глави. Считаю, че обемът на изследването е достатъчен докторанта да развие и защити своето виждане по изследваната проблематика.

В подкрепа на изложението в дисертацията са оформени 10 таблици и 94 фигури, които са с достатъчна висока степен на информативност и са пряко свързани с излаганата теза и виждания на докторанта.

Дисертационният труд е написан на разбираем език с коректно ползване на специализираната научна терминология по проблематиката. Не се забелязва наличие на значителни отклонения от тезите в изложението, повторения на виждания и пасажки, както и наличие на логически противоречия и съразмерност на частите. Изчисленията в дисертацията се базират на утвърдени математически и статистически подходи и модели, които коректно и уместно са приложени към анализирания данни.

Дисертацията е проверена чрез системата тип „Антиплагиат“, според която тя се характеризира с индекс на сходност в допустимите за научните изследвания нива, което е независимо потвърждение, че автора се е придържал стриктно към правилата за научна етика при създаването на научни изследвания, като коректно е цитирал използваните литературни източници.

Изследванията и достиженията на автора са станали достояние на заинтересованата аудитория чрез 3 специализирани публикации по темата - 2 статии и 1 доклад. Публикациите отразяват важни аспекти на дисертацията и нямат припокриване една с друга, т.е. нямаме наличие на публикуване на един и същ материал под различни имена в различни списания.

По отношение на научните и научно-приложни приноси - в дисертацията са налични такива и според мен те са лично дело на автора.

По отношение на изпълнението на минималните национални критерии за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“, към дисертацията е приложена справка за публикациите, от която е видно, че са покрити минималните национални изисквания в тази област.

По отношение на обема и съдържанието на автореферата, считам, че той е в достатъчен обем и коректно, пълно и точно отразява в резюме съдържанието и достиженията в дисертационното изследване на автора.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Представената за рецензиране дисертация представлява завършен научен труд по темата **„Финансов анализ на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт“**. В рамките на проведеното изследване, авторът достига до заключение и надграждания, обособени в рамките на 5 приноса, посочени в приложения автореферат.

Сред авторските достижения можем да открием:

- Въз основа на критичен анализ на автора са изведени регионалните дисбаланси в развитието на пътната инфраструктура и потребността от целенасочени инвестиции за нейното модернизиране в съответствие с европейските стандарти, в контекста на отчетената промяна на структурата на автопарка у нас, и в частност, констатираната нарастваща тенденция към използването на нисковъглеродни транспортни средства. В този контекст е представена и авторова концепция за стратегическо разполагане на обществени зарядни станции на основата на транспортни коридори в България, като способ за ускоряване на прехода към устойчив и екологичен транспорт.
- Въз основа на авторово емпирично изследване на обществените нагласи и анализ на нормите, политиките и добрите европейски практики за индустриален преход към нисковъглероден транспорт са изведени финансовите акценти на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт, като е аргументирана необходимостта от внедряване на целенасочени и ефективни данъчни стимули и облекчения за стимулиране покупката на нисковъглеродни превозни средства в България.

- Въз основа на авторов анализ на приложените фискални политики са формулирани оптимизационни решения за финансово управление на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт като ключова стъпка към намаляване на въглеродните емисии и постигане на дългосрочна устойчивост в транспортния сектор – част от ангажимента на страната към екологичните и климатични цели на Европейския съюз.

Лично на мен не ми е известно дали предложените от автора идеи и резултати са намерили отзвук и признание в специализираната научна литература

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

В науката никога не съществува изследване, за което да можем да кажем че е окончателно завършено и няма потенциал за бъдещо развитие и усъвършенстване. Същото се отнася и за настоящия дисертационен труд.

Определено дисертацията би подобрила своите качества, ако авторът беше разширил обхвата на анализирания автори и литературни източници, вкл. и български автори извън Свищовската финансова школа. Удачно би било да се анализират и най-добрите европейски практики и успешни бизнес проекти, с оглед възможностите им за транспортиране към българската икономика.

Към докторанта имам следните допълнителни въпроси, свързани с тематиката на проведеното от него изследване:

1. Как оценявате степента на навлизането на нисковъглеродния транспорт у нас на фона на останалите европейски държави?
2. Според Вас, как ще се отразят промените в митническата политика на САЩ, икономическата конфронтация с Китай и ограничения достъп до редкоземни елементи върху бъдещето на нисковъглеродния транспорт у нас и в Европа?

V. Обобщено заключение и становище.

Общото ми становище е: авторът е разработил дисертация, която има ясно формулиран проблем, цел и задачи, предполагащи научно изследване; дисертацията е доказателство, че **Теодор Людмилов Борисов** познава научната литература и научните постижения в тази научна област, открил е значими проблеми, систематизирал е изследваната проблематика, правилно е интерпретирал резултатите от научното изследване, оформил ги е и ги е представил разбираемо и логично. Дисертационният труд съдържа научни или научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

Това е основание да дам своята подкрепа чрез положителна оценка на дисертационния труд на **Теодор Борисов**, и да препоръчам на членовете на научното жури по процедура по публична защита на дисертационен труд на тема **„Финансов анализ на индустриалния преход към нисковъглероден транспорт“**, да присъдят на докторант **Теодор Людмилов Борисов** образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика, по научна специалност 05.02.05. „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

Дата: 04.08.2025 г.

Рецензент:

Свищов

(проф. д.н. Божидар Божинов)